

Πώς γράφω περίληψη

1. ΤΡΟΠΟΣ ΕΞΕΤΑΣΗΣ

Στο μάθημα «Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία» στη Γ' τάξη Ημερησίου Γενικού Λυκείου και στη Γ' και Δ' τάξη Εσπερινού Γενικού οι μαθητές και οι μαθήτριες αξιολογούνται σε ενιαία τρίωρη εξέταση στην κατανόηση και παραγωγή λόγου. Δίνονται στις μαθήτριες και τους μαθητές δύο ή τρία μη διδαγμένα κείμενα, συνολικής έκτασης έως τρεις σελίδες, ένα εκ των οποίων είναι λογοτεχνικό, σε ολοκληρωμένη ή αποσπασματική μορφή, (ποίημα, διήγημα, μυθιστόρημα ή θεατρικό έργο) • τα υπόλοιπα κείμενα μπορεί να είναι σε ολοκληρωμένη, ελαφρώς διασκευασμένη ή αποσπασματική μορφή: δημοσιογραφικά άρθρα, συνεντεύξεις, κριτικές, δοκίμια, επιστημονικά κείμενα, αφίσες με λεζάντα, πληροφοριακά κείμενα με εικόνες, σκίτσα, πίνακες ή διαγράμματα κ.ά.), διαφορετικά μεταξύ τους ως προς το κειμενικό είδος, ώστε να αποτιμάται η αναγνωστική ικανότητα των μαθητών και μαθητριών σε ποικιλία κειμενικών ειδών. Τα κείμενα μπορούν να συνοδεύονται από σύντομο εισαγωγικό σημείωμα χωρίς ερμηνευτικά σχόλια. Το νοηματικό περιεχόμενο των μη λογοτεχνικών κειμένων πρέπει να είναι συναφές με κάποιον ή κάποιους από τους θεματικούς άξονες που προσδιορίζονται στο Πρόγραμμα Σπουδών για το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας.

Για τα κείμενα αυτά τίθενται τέσσερα συνολικά θέματα μέσω των οποίων αποτιμάται η ικανότητα των μαθητών/τριών να κατανοούν το περιεχόμενο των κειμένων, να ερμηνεύουν και να αξιολογούν στάσεις, αξίες, ιδέες κ.ά. βασιζόμενοι/ες σε στοιχεία των κειμένων, καθώς επίσης να παράγουν ερμηνευτικό και κριτικό λόγο.

Το πρώτο θέμα σχετίζεται με τα μη λογοτεχνικά κείμενα και αφορά στη συνοπτική νοηματική απόδοση από τους μαθητές και τις μαθήτριες μέρους ενός κειμένου ή τη συνοπτική απόδοση των απόψεων που διατυπώνονται σε ένα κείμενο για κάποιο ζήτημα.

Το πρώτο θέμα βαθμολογείται με 15 μονάδες.

(37838, ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ, Τεύχος Β', 3164/12.08.201)

2. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΛΗΨΗΣ

- Περιεχόμενο 1-7 μονάδες
- Οργάνωση 1-5 μονάδες
- Γλώσσα 1-3 μονάδες

Για τη Νεοελληνική Γλώσσα Για τον τρόπο αξιολόγησης του μαθήματος διευκρινίζουμε τα εξής:

1. Για τη «συνοπτική νοηματική απόδοση» (το πρώτο θέμα κατά τον «τρόπο εξέτασης...») επισημαίνονται τα εξής:

α) Ζητείται από τους μαθητές να αποδώσουν περιληπτικά μέρος του κειμένου ή να παρουσιάσουν συνοπτικά συγκεκριμένες απόψεις του/της συγγραφέα.

Ενδεικτικές εκφωνήσεις:

- α. «Να παρουσιάσετε συνοπτικά, σε 60 λέξεις, το περιεχόμενο των τριών πρώτων παραγράφων του κειμένου»
- β. «Να παρουσιάσετε περιληπτικά τις απόψεις του συγγραφέα σχετικά με την ευθύνη της Πολιτείας για την έξαρση του φαινομένου». (80 -90 λέξεις)
- γ. «Ποιοι είναι οι λόγοι/ ποιοι παράγοντες συμβάλλουν/ποια είναι τα αποτελέσματα/ποιες είναι οι μορφές του φαινομένου σύμφωνα με τον συγγραφέα/το κείμενο; Να απαντήσετε συνοπτικά (σε 60 λέξεις περίπου) βασιζόμενοι π.χ. στις τρεις τελευταίες παραγράφους».

β. Τα ερωτήματα που τίθενται στο πρώτο θέμα καλούν τους μαθητές και τις μαθήτριες να εντοπίσουν τις σχετικές πληροφορίες στο κείμενο, να τις παραφράσουν και να τις παρουσιάσουν συνοπτικά. Γι' αυτό οι ερωτήσεις πρέπει να είναι πληροφοριακές

Τι αλλάζει;

1. Ο τρόπος εξέτασης

Μέχρι το 2018-2019 ,στο μάθημα Νεοελληνική Γλώσσα, στις Πανελλήνιες εξετάσεις οι μαθητές/τριες έγραφαν πληροφοριακή περίληψη ολόκληρου κειμένου 400-500 λέξεων. Το όριο των λέξεων κυμαινόταν στις 100-120 λέξεις, επομένως η περίληψη αντιστοιχούσε στο 1/3 περίπου της έκτασης του κειμένου. Σύμφωνα με τον νέο τρόπο εξέτασης, εισάγεται η εστιασμένη περίληψη ή η απλή πύκνωση ενός μέρους του κειμένου ενώ δεν αποκλείεται και η περίληψη ολόκληρου κειμένου όπως θα παρατηρήσουμε στα παραδείγματα που αποδελτιώθηκαν από τα κριτήρια του ΙΕΠ και τον φάκελο του εκπαιδευτικού (Νεοελληνική γλώσσα).

Παραδείγματα

A. Περίληψη ολόκληρου κειμένου

1. Κριτήριο 1, σελ. 8: Να αποδώσετε με λίγα λόγια (50-60 λέξεις) το περιεχόμενο της επιστολής της έγκλειστης στις φυλακές Θήβας, χωρίς δικά σας σχόλια. [το κείμενο έχει 420 λ.] Από τις οδηγίες διδασκαλίας
2. Κριτήριο 3, σελ. 15: Να αποδώσετε περιληπτικά το Κείμενο Ι (σε 60-80 λέξεις). [το κείμενο έχει πάνω από 500 λέξεις]

Σημείωση: Αυτές οι περιπτώσεις ως προς την δομή και την γλώσσα ανταποκρίνονται στην πληροφοριακή περίληψη ολόκληρου κειμένου. Οι δυσκολίες όμως που αντιμετωπίζουν οι μαθητές/τριες σε αυτές τις περιπτώσεις –αφού κρατήσουν σημειώσεις-είναι ότι πρέπει να αξιοποιήσουν στρατηγικές εξαιρετικής πύκνωσης μέσω των κατάλληλων διαδικασιών επιλογής, απαλοιφής και παράφρασης.

B. Σε προσδιορισμένο μέρος του κειμένου

Να αποδώσετε περιληπτικά σε 60-70 περίπου λέξεις το περιεχόμενο π.χ. της τρίτης και τέταρτης παραγράφου του Κειμένου Ι ή ΙΙ.

Γ. Εστιασμένη περίληψη

1. Κριτήριο 2, σελ. 11: Το Κείμενο ΙΙ παρουσιάζει μια ιστορική στιγμή του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου. Ποιο είναι το γεγονός που αφηγείται; Να το παρουσιάσετε συνοπτικά σε 100 λέξεις. (Από τις οδηγίες διδασκαλίας)
2. Κριτήριο 4,σελ.18: Να παρουσιάσετε συνοπτικά (60 έως 80 λέξεις) και χωρίς δικά σας σχόλια τις αρετές, που απαιτούνται, σύμφωνα με τον συντάκτη του Κειμένου 1, για ανταποκριθούν οι νέοι στις απαιτήσεις του σύγχρονου κόσμου. (Από τις οδηγίες διδασκαλίας)
3. Με ποιους τρόπους το facebook συμβάλλει στην παραβίαση της ιδιωτικής ζωής των χρηστών του, σύμφωνα με το κείμενο ΙΙ. Να τους παρουσιάσετε σε μια παράγραφο 70 – 80 λέξεων.
4. Να αποδώσετε περιληπτικά σε 50-60 λέξεις τους λόγους της «διαρροής των επιστημόνων» στο κείμενο Ι
5. Να αποδώσετε περιληπτικά σε 60-70 περίπου λέξεις το πρόβλημα που επισημαίνει ο συγγραφέας και τις λύσεις που προτείνει για την αντιμετώπισή του στο κείμενο Ι ή ΙΙ.

Σημείωση: Οι μαθητές/τριες καλούνται να αποδώσουν περιληπτικά τις απόψεις που εκφράζει ο συγγραφέας πάνω σε ένα συγκεκριμένο ζήτημα. Οι απόψεις του συγγραφέα μπορεί να εκτείνονται –όχι μόνο σε λίγες παραγράφους-αλλά και σε ολόκληρο το κείμενο. Πρόκειται, λοιπόν, για μια άσκηση κατανόησης, κρίσης, πύκνωσης, και μετασχηματισμού που διατυπώνεται ως άσκηση περίληψης αφού ο μαθητής/τρια πρέπει πρώτα να εντοπίσει τα κατάλληλα στοιχεία και μετά να τα αποδώσει συνοπτικά με εξαιρετική πύκνωση.

Αρχικό κείμενο και περίληψη ► [⋮] ◄

Περίληψη ολόκληρου
κειμένου (50-70 λ.)

Πρόλογος

πληροφορίες

πληροφορίες

πληροφορίες

Κύριο μέρος

πληροφορίες

πληροφορίες

Επίλογος

πληροφορίες

Εισαγωγική φράση

(θέμα ή θεματικό κέντρο)

Πρόλογος

1η παραγράφος

2η παραγράφος

3η παραγράφος κ.τ.λ.

Επίλογος

Καταληκτική φράση

Εστιασμένη Περίληψη
(50-60 λ.)

α.

π.χ. της 2ης και 3ης παραγράφου
του κειμένου

Εισαγωγική φράση

θεματικό κέντρο του μέρους που ζητείται

2η παραγράφος

3η παραγράφος κ.τ.λ.

β.

π.χ. στοιχεία του κειμένου

Εισαγωγική φράση

ανάλογα με το περιεχόμενο του
ζητούμενου

Λεπτομέρειες

Σύνθεση και πύκνωση των
πληροφοριών που μπορεί
να εντοπίζονται σε μέρος του
κειμένου ή σε ολόκληρο το
κείμενο

Το αρχικό κείμενο μπορεί να είναι:
Επιστημονικό
Άρθρο
Ίσοκείμειο
Απόσπασμα από βιβλίο
Ίσοκείμενο με βιογραφικό χαρακτήρα
Εκθέση
Ίσοκείμενο που προσεγγίζει τη λογοτεχνία

Τυπικά χαρακτηριστικά της περίληψης

Η περίληψη αποτελεί ένα δευτερογενές, «ετεροκίνητο» κείμενο, το οποίο οφείλει την ύπαρξή του σε ένα άλλο αρχικό κείμενο. Ειδικότερα, κατά τη γραπτή δοκιμασία του μαθήματος Νεοελληνική Γλώσσα συναντούμε τον τύπο της πληροφοριακής-περιγραφικής περίληψης. Με αυτόν τον τύπο περίληψης αποδίδουμε/μεταβιβάζουμε συνοπτικά τις πληροφορίες ενός αρχικού κειμένου αποφεύγοντας τον σχολιασμό του.

1. Περιεχόμενο

Ανεξάρτητα από το περιεχόμενο και το σκοπό του αρχικού κειμένου, στην περίληψη επιδιώκεται η συνοπτική απόδοση των ιδεών/πληροφοριών του αρχικού κειμένου, χωρίς να προδίδεται το πνεύμα του συγγραφέα. Γι' αυτό χαρακτηρίζεται από πιστότητα στην απόδοση του νοήματος του αρχικού κειμένου.

2. Δομή/οργάνωση

Είναι προτιμότερο να γράφεται ως ενιαία παράγραφος. Η περίληψη ολόκληρου του κειμένου ή μέρους του κειμένου (2-3 παράγραφοι) παρακολουθεί και αναπαράγει το σχέδιο οργάνωσης του αρχικού κειμένου ώστε να παρουσιάζονται με λογική ακολουθία τα βασικότερα επιχειρήματα/σκέψεις/ιδέες του συγγραφέα.

3. Γλώσσα

Η γλώσσα της περίληψης χαρακτηρίζεται από την ακρίβεια των λεξικών επιλογών, τη σαφήνεια, τη λιτότητα, την ικανότητα του πομπού για πυκνή απόδοση των νοημάτων, η οποία επιτυγχάνεται με γενικεύσεις και ανασυνθέσεις των πληροφοριών του αρχικού κειμένου. Γενικά ο συντάκτης/μαθητής πρέπει να αξιοποιεί κατάλληλες «μεταδιατυπώσεις» (π.χ. ο συγγραφέας ισχυρίζεται..., αντικρούει τους ισχυρισμούς όσων... κ.λπ.) και κατάλληλους δείκτες συνοχής (λεκτικούς τρόπους συνοχής και διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις), ώστε ο δέκτης να αντιλαμβάνεται με ενάργεια το περιεχόμενο και τη συνεκτικότητα του αρχικού κειμένου.

4. Ύφος

Ο συντάκτης της περίληψης σε καμία περίπτωση δεν μιμείται το ύφος του αρχικού κειμένου, αφού βασικός σκοπός της περίληψης είναι η πληροφόρηση/ενημέρωση για το περιεχόμενο του αρχικού κειμένου. Ο συντάκτης επιδιώκει να πληροφορήσει τον αναγνώστη (που αγνοεί το πρωτότυπο κείμενο) με τυπικό ύφος και απρόσωπη οπτική γωνία.

5. Έκταση

Η έκταση της περίληψης εξαρτάται από το είδος, το μέγεθος και τη δομή του δοθέντος κειμένου. Γι' αυτό καθορίζεται κάθε φορά η έκταση σε λέξεις, ώστε να υπάρχει ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο θα κινηθεί το κείμενο της περίληψης. Αυτό δεν σημαίνει αυστηρή καταμέτρηση των λέξεων από τον βαθμολογητή, αλλά αξιολόγηση της ικανότητας του μαθητή να πυκνώσει/περιορίσει το κείμενό του σε συγκεκριμένα πλαίσια.

6. Δέκτης

Ο δέκτης της περίληψης μπορεί να ορίζεται στις οδηγίες για τη σύνταξη περίληψης. Πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι δέκτης της περίληψης δεν είναι ο βαθμολογητής, αλλά κάποιος υποθετικός δέκτης που αγνοεί το περιεχόμενο του αρχικού κειμένου.

Στάδια συγγραφικής διαδικασίας και αξιολόγηση/ Συνοπτική παρουσίαση

Για να διασφαλίσουμε όσα θεωρούνται θετικά στοιχεία της περίληψης προτείνουμε το διαδικαστικό μοντέλο σύνταξης κειμένου, δηλαδή επιμέρους φάσεις εργασίας σύμφωνα με την ελληνική και ξένη βιβλιογραφία αναφορικά με τη σύνθεση περίληψης επιχειρηματολογικών και λογοτεχνικών κειμένων. Συγκεκριμένα:

Προσυγγραφικό στάδιο

Ενέργειες	Σκοπός
1. Πρώτη αδιάκοπη ανάγνωση	Ως προς το περιεχόμενο ο εντοπισμός του θέματος
2. Εργάζομαι κατά παράγραφο. α. Διαβάζω κατά περίοδο και εντοπίζω το θέμα και τις πληροφορίες γι' αυτό β. Κρατάω σημειώσεις / Κάνω το διάγραμμα γ. Επεξεργάζομαι τις σημειώσεις	Ως προς το περιεχόμενο και τη δομή • η επισήμανση των κύριων πληροφοριών. • η παρακολούθηση της δομής του κειμένου • η αναγνώριση του είδους των πληροφοριών • η αναγνώριση της λογικής ακολουθίας των ιδεών • ο εντοπισμός του νοηματικού κέντρου (σε περίπτωση που ζητείται περίληψη ολόκληρου του κειμένου ή 2-3 παραγράφων του κειμένου)

Συγγραφικό στάδιο

3. Γράφω α. διατυπώνω την εισαγωγική φράση β. πυκνώνω, συνδέω και παραφράζω τις κύριες πληροφορίες γ. προσθέτω την καταληκτική φράση	Ως προς τη γλώσσα • η επιλογή της κατάλληλης εισαγωγικής φράσης ανάλογα με το ζητούμενο. • η πυκνωση και παράφραση των σημαντικών ιδεών • η επιτυχής χρήση συνεκτικών λέξεων
--	--

Μετασυγγραφικό στάδιο

4. Ελέγχω το κείμενό μου	Σκοπός • η διόρθωση γλωσσικών μετασχηματισμών • η διόρθωση της συνοχής
---------------------------------	--

Γιατί σημειώσεις και "όχι" πλαγιότιτλοι

Σύμφωνα με το σχολικό εγχειρίδιο «όταν θέλουμε να κρατήσουμε σημειώσεις κατά παράγραφο, προσπαθούμε να καταγράψουμε τις σημαντικές λεπτομέρειες και το θέμα της παραγράφου. Αυτό πάλι το εντοπίζουμε με βάση τη θεματική περίοδο ή, όταν δεν υπάρχει θεματική περίοδος, το αναζητούμε στο νοηματικό κέντρο της παραγράφου. Υπάρχει ωστόσο περίπτωση να μη μας ενδιαφέρουν οι σημαντικές λεπτομέρειες, οπότε περιοριζόμαστε μόνο στον πλαγιότιτλο της κάθε παραγράφου, για να κρατήσουμε σημειώσεις.» (σελ. 247)

«Η μέθοδος των σημειώσεων κατά παράγραφο μας δίνει πλήρεις και αναλυτικές σημειώσεις. Ωστόσο σε ορισμένες περιπτώσεις, όταν σκοπός μας είναι να φθάσουμε σε συνοπτικές σημειώσεις, από την παράγραφο περνούμε σε ευρύτερες νοηματικές ενότητες. Τέτοιες ενότητες μπορεί να είναι τα κεφάλαια ενός βιβλίου, τα μέρη ενός κειμένου (πρόλογος, κύριο μέρος, επίλογος) ή ένα σύνολο παραγράφων που έχουν το ίδιο νοηματικό κέντρο» (Εργάζομαι σε ευρύτερες -από την παράγραφο- νοηματικές ενότητες και κρατάω σημειώσεις σελ. 249)

Συμπεράσματα:

1. Για την περίληψη που εξετάζεται στη γραπτή δοκιμασία είναι απαραίτητες οι σημαντικές πληροφορίες σύμφωνα με το σχολικό βιβλίο και τις οδηγίες αξιολόγησης της περίληψης.
2. Ο πλαγιότιτλος προτείνεται για τις συνοπτικές σημειώσεις από ευρύτερες νοηματικές ενότητες. Στην περίπτωση της σχολικής περίληψης, αξιοποιούνται οι τίτλοι των θεματικών εννοιών του αρχικού κειμένου (αν είναι δύο) στην εισαγωγική φράση ή ως μεταβατικές φράσεις από την πρώτη στη δεύτερη ενότητα (βλ. εισαγωγική φράση).
3. Σύμφωνα με την ελληνική και ξένη βιβλιογραφία, η συρραφή πλαγιότιτλων δεν αποτελεί περίληψη επειδή: **οι πλαγιότιτλοι**

α) είναι γενικόλογοι (π.χ. οι αιτίες τ..., τα αποτελέσματα τ... κ.λπ.) ενώ στην περίληψη πρέπει να αναφερθούν οι αιτίες, τα αποτελέσματα κ.λπ.

β) δεν αποτυπώνουν τις λογικές σχέσεις ανάμεσα στις κύριες πληροφορίες της παραγράφου

γ) δεν είναι αντικειμενικά δυνατόν να διατυπωθεί πλαγιότιτλος σε όλες τις παραγράφους και κυρίως στην περίπτωση λογοτεχνικών κειμένων.

δ) δυσχεραίνεται η συνοπτική απόδοση των πληροφοριών από δύο παραγράφους με σχετικές πληροφορίες.

ε) Οι πλαγιότιτλοι δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην εστιασμένη περίληψη είτε πρόκειται για την απόδοση νοήματος 2-3 παραγράφων του κειμένου είτε πρόκειται για συνοπτική απόδοση ορισμένων στοιχείων του κειμένου που μπορεί να εντοπίζονται σε μέρος του κειμένου ή και σε ολόκληρο κείμενο.

στ). Ιδιαίτερα στην εστιασμένη περίληψη, είναι αναγκαίος ο εντοπισμός/υπογράμμιση των κατάλληλων πληροφοριών αναφορικά με το ζητούμενο ώστε να μπορούν οι μαθητές/τριες να τις μετασχηματίσουν με τις κατάλληλες τεχνικές πύκνωσης και παράφρασης.

Με τα νέα δεδομένα γίνεται σαφές ότι οι πλαγιότιτλοι δεν εξυπηρετούν καμία στρατηγική αναγνωστικής κατανόησης.

Ειδικότερα ζήτησαν το κείμενο αναφοράς είναι κείμενο αφηγηματικό ή άλλο κειμενικό είδος μ'χ κείμενο βιωματικού χαρακτήρα ζείναι μοφανές ότι είναι αμαραίτητες οι ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ενέργεια πρώτη:

1^η αδιάκοπη ανάγνωση-Εντοπίζω το θέμα του κειμένου

Σύμφωνα με το διδακτικό εγχειρίδιο, (Έκφραση-Έκθεση, Β΄ Λυκείου, σελ. 241) προτείνεται ως πρώτο βήμα η πρώτη ανάγνωση του κειμένου με σκοπό την επισήμανση του θέματος και του νοηματικού κέντρου του κειμένου.

Σύμφωνα με τους ειδικούς, όμως, κάτι τέτοιο είναι ανέφικτο για τους μαθητές και σε πολλές περιπτώσεις ακόμη και για έμπειρους αναγνώστες λόγω των αυξημένων δυσκολιών που παρουσιάζουν τα περισσότερα κείμενα πειθούς. Επειδή οι μη εκπαιδευμένοι μαθητές μπορεί (σε ένα αρχικό στάδιο) να αδυνατούν να διακρίνουν το νοηματικό κέντρο, εμείς προτείνουμε σαν πρώτο βήμα την πρώτη αδιάκοπη ανάγνωση με σκοπό τον εντοπισμό του θέματος του κειμένου.

Τι είναι το θέμα του κειμένου;

Θέμα είναι η έννοια ή ο συνδυασμός εννοιών για τις οποίες γίνεται λόγος στο κείμενο. Διατυπώνεται με:

- μία λέξη ή λεκτικό σύνολο (π.χ. κλωνοποίηση, αυτομόρφωση, οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων)
- δύο λέξεις που δηλώνουν τη μεταξύ τους σχέση (π.χ. γλώσσα και πολιτισμός, νέοι και διαδίκτυο)

Γιατί πρέπει να εντοπίσω το θέμα;

Ο τίτλος ενός κειμένου προϊδεάζει συνήθως τον αναγνώστη για το βασικό θέμα/έννοια του κειμένου. Έτσι ο αναγνώστης ξεκινά την ανάγνωση με κάποιες αναγνωστικές προσδοκίες ως προς το θέμα. Όμως, κατά τη γραπτή δοκιμασία, τα κείμενα που δίνονται για περίληψη συνήθως δεν έχουν τίτλο, με αποτέλεσμα να μη δημιουργείται ένας «ορίζοντας προσδοκιών».

Πώς εντοπίζω το θέμα του κειμένου;

Εντοπίζω στο κείμενο τα γλωσσικά στοιχεία συνοχής με τα οποία δηλώνεται το ίδιο θέμα. Συγκεκριμένα:

1. Επανάληψη λέξης
2. Παράλειψη λέξης
3. Αντικατάσταση λέξης από:
 - λέξεις παράγωγες/ομόρριζες
 - λέξεις συνώνυμες
 - αντωνυμίες (που αντικαθιστούν το θέμα)
 - λέξεις με νοηματική συγγένεια από τον ίδιο θεματικό χώρο
 - συνυπόνομα, υπερώνυμα
 - χρήση γενικότερου όρου

Προϋπόθεση

Να αναγνωρίζω τα ουσιαστικά και το μεταφορικό λόγο που αντικαθιστούν το θέμα του κειμένου. (βλέπε συνοχή, σελ.)

§1

Μια σημαντική πρόκληση στο ξεκίνημα του 21ου αιώνα είναι με ποιον τρόπο θα διαφυλαχθούν τα ιδανικά της ειρήνης, της ελευθερίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Η απάντηση είναι: κατάλληλη αγωγή και παιδεία. Το ίδιο ισχύει για τα ηθικά διλήμματα που θέτει η ασύλληπτη επιστημονική πρόοδος (κλωνοποίηση, παραγωγή ανθρώπινων εμβρύων, μεταλλαγμένα προϊόντα, οικολογικές καταστροφές κ.α.). Το κράτος πρόσφερε ως τώρα εκπαίδευση και λιγότερο παιδεία. Η ευρύτερη καλλιέργεια είναι προσωπική κατάρτιση που απαιτεί θυσίες. Η διά βίου εκπαίδευση και κατάρτιση μετατοπίζει το κέντρο βάρους από το κράτος στο άτομο, το οποίο οφείλει να έρθει σε επαφή με πολλούς τομείς γνώσης σε διάφορες μορφές της. Η μετάδοση από την τοπική στην παγκόσμια κοινωνία προϋποθέτει γλωσσομάθεια, ανοχή στη διαφορετικότητα και στον πολυπολιτισμό, πνεύμα συνεργασίας και συναδέλφωσης στο "παγκόσμιο χωριό", στο οποίο έχει μεταβληθεί ο πλανήτης μας. Και εδώ στην Ελλάδα έχουν γίνει ορατές οι πολλαπλές όψεις της παγκοσμιοποίησης στην κοινωνιολογική και οικονομική εκδοχή της. Τα όρια των εθνικών κρατών, στην παραδοσιακή μορφή τους, εξαλείφονται, καθώς διακινούνται εκατομμύρια άνθρωποι, αγαθά και ιδέες, με απίστευτη ταχύτητα. Η εμμονή, όμως, στα οικονομικά συμφέροντα και στους κανόνες της ελεύθερης αγοράς, η επιβολή του καταναλωτικού προτύπου της αφθονίας, το διευρυνόμενο χάσμα ανάμεσα στα φτωχά και στα πλούσια κράτη, η κρίση της δημοκρατικής συμμετοχής και τους κράτους πρόνοιας, η κοινωνική περιθωριοποίηση και ο αποκλεισμός και τόσα άλλα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κόσμος δημιουργούν κλίμα ανησυχίας για το μέλλον.

§2

Η αισιοδοξία για την πορεία του κόσμου κατά την τρίτη χιλιετία μπορεί να προκύπτει από τον επαναπροσδιορισμό του ρόλου και της αποστολής της εκπαίδευσης. Το παλιό μοντέλο, που ισχύει ακόμη στην Ελλάδα, και το οποίο στηρίζεται σε ποσοτικά κριτήρια (ουσσώρευση γνώσεων στο παραδοσιακό γνωσιοκεντρικό σχολείο) πρέπει να αντικατασταθεί από ποιοτικά κριτήρια. Η απλή παροχή γνώσεων δεν ωφελεί πια. Οι μαθητές και οι φοιτητές, όπως και κάθε άνθρωπος, πρέπει να μάθουν να αξιοποιούν τις ευκαιρίες για μάθηση, που τους δίνονται σε όλη τη διάρκεια της ζωής τους.

§3

Στην έκθεση της Διεθνούς Επιτροπής της UNESCO για την εκπαίδευση στον 21° αιώνα τονίζεται ότι η δια βίου εκπαίδευση πρέπει να στηρίζεται στους παρακάτω τέσσερις πυλώνες, που αποτελούν διαφορετικά είδη μάθησης: 1. Μαθαίνω να αποκτώ τη γνώση, συνδυάζοντας ικανοποιητικά μια ευρύτατη γενική παιδεία με τη δυνατότητα εμβάθυνσης σε ορισμένα θέματα. 2. Μαθαίνω να ενεργώ με τέτοιο τρόπο, ώστε να αποκτώ όχι μόνο επαγγελματική κατάρτιση αλλά και γενικότερα τη δυνατότητα να αντιμετωπίζω και να εργάζομαι αρμονικά σε ομάδες. 3. Μαθαίνω να συμβιώνω, κατανοώντας τους άλλους και έχοντας επίγνωση των κοινωνικών

Λέξεις/έννοιες(παιδεία)
Χρήση αντωνυμίας

Επανάληψη λέξης και
συνώνυμο
Νέα λέξη-υπάνυμο
της παιδείας
Χρήση γενικότερου όρου
για την παιδεία
Νέα λέξη/έννοια

Επανάληψη λέξης
Όρος που αναφέρεται στο
θέμα (εκπαίδευση)

Χρήση λέξεων που είναι
νοηματικά συγγενείς από
τον ίδιο θεματικό χώρο
Συνώνυμη λέξη για τη δια
βίου εκπαίδευση
Επανάληψη λέξης

Λέξεις νοηματικά
συγγενείς από τον ίδιο
θεματικό χώρο
Επανάληψη λέξης
Επανάληψη λέξης

αλληλεξαρτήσεων -συμβάλλοντας στην πραγματοποίηση κοινών δράσεων και στη διευθέτηση των συγκρούσεων, με σεβασμό στις αξίες του πλουραλισμού, της αμοιβαίας κατανόησης και της ειρήνης. 4. **Μαθαίνω** να ζω με τέτοιον τρόπο, ώστε να αναπτύσσω την προσωπικότητα μου και να μπορώ να ενεργώ με μεγαλύτερη αυτονομία και περισσότερη κρίση και προσωπική υπευθυνότητα. Για το λόγο αυτόν, **η εκπαίδευση** δεν πρέπει να παραμελεί την ανάπτυξη των ατομικών δυνατοτήτων, τη μνήμη, τη λογική κρίση, την αίσθηση του ωραίου, τις φυσικές ικανότητες του ατόμου και τη δεξιότητα της επικοινωνίας, με παράλληλη ευαισθησία στη χρήση της μητρικής γλώσσας.

Επανάληψη λέξης

Επανάληψη λέξης

Θέμα του κειμένου: παιδεία και δια βίου εκπαίδευση

Σημείωση:

Γιατί είναι αναγκαία η αναγνώριση του θέματος του κειμένου;

Οι κύριες πληροφορίες σε κάθε παράγραφο αναφέρονται στο θέμα/έννοια του κειμένου. Έτσι διακρίνω τις κύριες από τις δευτερεύουσες πληροφορίες.

Άσκηση: στο κείμενο "ομαδικές δραστηριότητες στην τάξη και διάλογος" να επισημάνετε και να υπογραμμίσετε το λεξιλόγιο το οποίο δηλώνει το θέμα του κειμένου για το οποίο γίνεται λόγος.

[Ο διάλογος και οι ομαδικές δραστηριότητες στην τάξη]

Η τυπική διαδικασία καθημερινής επικοινωνίας εκπαιδευτικού-μαθητή στην τάξη και στο σχολείο δεν αφήνει πολλά περιθώρια στον μαθητή να εμπλακεί σε δραστηριότητες οι οποίες καλλιεργούν σε ικανοποιητικό βαθμό τον διερευνητικό λόγο. Για να ξεπεραστεί αυτή η αδυναμία, ο εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει κάποιες ομαδικές δραστηριότητες στη σχολική τάξη που θα δώσουν τη δυνατότητα στους μαθητές να ανταλλάξουν απόψεις, καλλιεργώντας έτσι όχι μόνο τον προφορικό λόγο αλλά και την κοινωνική δεξιότητα της **συνεργασίας**.

Καθώς τα παιδιά συνεργάζονται σε μια ομαδική δραστηριότητα, έχουν την ευκαιρία πρώτα από όλα να διατυπώσουν κάποιες προτάσεις και να διερευνήσουν με τα άλλα μέλη της ομάδας αν μπορούν αυτές να τεθούν σε εφαρμογή. Επειδή όμως τα παιδιά συνεργάζονται στο πλαίσιο της ομάδας και δεν ανταγωνίζονται το ένα το άλλο, δεν πιέζονται να διατυπώσουν απόψεις απόλυτα επεξεργασμένες. Έτσι, έχουν την ευκαιρία να καταθέσουν δοκιμαστικά μια ιδέα, που μπορεί τα άλλα παιδιά να τη συζητήσουν, να την υιοθετήσουν ή να την τροποποιήσουν. Με αυτόν τον τρόπο δεν καλλιεργούν μόνο τον λόγο αλλά αναπτύσσουν παράλληλα την κοινωνική δεξιότητα της συνεργασίας. Όπως είναι γνωστό, στο σχολείο τα παιδιά αποκτούν κυρίως την εμπειρία του **ανταγωνισμού** παρά της συνεργασίας, γι' αυτό πολλές φορές δυσκολεύονται να συνεργαστούν. Ωστόσο, μια σύγχρονη κοινωνία χρειάζεται πολίτες που μπορούν να λειτουργήσουν ως μέλη μιας ομάδας και η ομαδική εργασία αποτελεί το πρώτο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση.

Η συμμετοχή του παιδιού σε μια τέτοια δραστηριότητα, που το υποχρεώνει να υποστηρίξει τις **απόψεις** του μπροστά σε άλλους, το κάνει να αποκτήσει βαθμιαία εμπιστοσύνη στον εαυτό του και στις ιδέες του. Αλλά και η συνεργασία ενός παιδιού με συμμαθητές του, που βλέπουν τα πράγματα από διαφορετικές οπτικές γωνίες και έχουν πολλές **διαφορετικές εμπειρίες** και πολιτιστικό υπόβαθρο, το εξαναγκάζει να λάβει υπόψη του την ώρα που μιλάει και τις ανάγκες των ακροατών του. Έτσι, είναι επόμενο να μειωθεί ο εγωκεντρισμός του, αφού είναι υποχρεωμένο να συνυπολογίσει τις ιδέες των συνεργατών του.

Τέλος, η **συμμετοχή σε συζήτηση** καλλιεργεί όχι μόνο την ομιλία αλλά και την ακρόαση, αφού το παιδί, για να εκπληρώσει τον ρόλο του, θα πρέπει να ακούει προσεκτικά τις απόψεις των μελών της παρέας, για να μπορέσει να αντιδράσει κατάλληλα. Κι αυτό αποτελεί σημαντικό στοιχείο για μια επιτυχημένη συνεργασία.

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι, συμμετέχοντας τα παιδιά σε μικρές ομάδες, όπου συζητείται ένα θέμα, αυξάνουν όχι μόνο τις ευκαιρίες να μιλούν, αλλά και τις δυνατότητες να επεξεργάζονται ποικίλα θέματα.

Γ. Μπασλής. (2006). *Εισαγωγή στη διδασκαλία της γλώσσας. Μια σύγχρονη ολιστική και επικοινωνιακή προσέγγιση*, 128-129. Αθήνα: Νεφέλη (διασκευή).

Πηγή: Τράπεζα θεμάτων

Ενέργεια δεύτερη: Εργάζομαι κατά παράγραφο-κρατάω σημειώσεις και κάνω διάγραμμα

Εποπτικός πίνακας

Δομικά στοιχεία του κειμένου

Το κείμενο αποτελείται από παραγράφους	Η παράγραφος αποτελείται από περιόδους	Η περίοδος αποτελείται από προτάσεις
§ Πρόλογος	§ περίοδος 1	κύρια πρόταση < ☉ δευτερεύουσα πρόταση
§ A1	< Σ περίοδος 2	< ☉ δευτερεύουσα πρόταση
	< Σ περίοδος 3	
	< Σ περίοδος 4	
	< Σ περίοδος 5	
		όπου ☉ : σύνδεσμοι
§ A2		
§ Μεταβατική		
§ B1		
§ B2		
§ Επίλογος		

α. Γιατί εργάζομαι κατά παράγραφο

«Κάθε κείμενο απαρτίζεται από μικρές νοηματικές ενότητες, τις παραγράφους. Επομένως ένας τρόπος για να κρατήσουμε πλήρεις σημειώσεις είναι να εργασιτούμε κατά παράγραφο. Στην περίπτωση αυτή εντοπίζουμε τα κύρια ουσιαστικά της παραγράφου, δηλαδή το θέμα της και τις σημαντικές λεπτομέρειες, αυτές που έχουν σημασία για την ανάπτυξη μας παραγράφου. Έτσι, αν συγκεντρώσουμε τις σημειώσεις μας από κάθε παράγραφο-μέρος του κειμένου, θα έχουμε τα κύρια σημεία ολόκληρου του κειμένου.» δηλαδή το διάγραμμα. (Έκφραση- Έκθεση β' Λυκείου. Ενότητα Σημειώσεις σ.243).

θέμα του κειμένου	§ περίοδος 1
	< Σ περίοδος 2
	< Σ περίοδος 3
	< Σ περίοδος 4
	< Σ περίοδος 5

α.1 Ποιές μπορεί να είναι οι πληροφορίες σε μια παράγραφο

Οι πληροφορίες μπορεί να είναι:		Λέξεις κλειδιά είναι:
• Ιδιότητες των εννοιών • Διασαφήσεις, επεξηγήσεις • Συγκρίσεις • Αντιθέσεις • Αναλογίες • Αιτίες • Αποτελέσματα • Προϋποθέσεις • Πρόβλημα-λύση • Ενέργειες-σκοποί • Συμπεράσματα • Αποψη του συγγραφέα ή άλλων και επιχείρημα (προβλέψεις, επιφυλάξεις, ενδοιασμοί, ανησυχίες, θετικές ή αρνητικές αξιολογικές κρίσεις) • Προβληματισμοί • Αυθεντίες (γνώμες ειδικών) • Τεκμήρια - Παραδείγματα - Αφηγήσεις περιστατικών, γεγονότων - Επικαιρικά ή ιστορικά γεγονότα - Εμπειρικές αλήθειες - Στατιστικά στοιχεία - Αριθμητικά δεδομένα - Πορίσματα ερευνών ή μελετών - Πειράματα • Ιστορική αναδρομή • Βιώματα • Εμπειρίες • Συναισθήματα		1. τα ουσιαστικά και οι ονομαστικές φράσεις που δηλώνουν τα θέματα/ έννοιες 2. τα ρήματα και οι ρηματικές φράσεις που δηλώνουν τις πληροφορίες για το θέμα της κάθε περιόδου 3. οι λέξεις συνοχής που δηλώνουν τη λογική σχέση των πληροφοριών και των θεμάτων
Εμφανίζονται και στον πρόλογο ως αφορμή σύνταξης του κειμένου		

Αξιοποιώ όσα διδάσχομαι για τους τρόπους ανάπτυξης της παραγράφου για να αναγνωρίσω το είδος των πληροφοριών

Ορισμός

Σκοπός:

Η διευκρίνιση του περιεχομένου της έννοιας

Θεματική Περίοδος	Οριστέα έννοια + γένος + ειδοποιός διαφορά
Λεπτομέρειες	Περιγραφή των γνωρισμάτων της έννοιας

Αίτιο-Αιτιατό

Σκοπός:

Η απόδειξη της σχέσης αιτίου-αποτελέσματος

Θεματική Περίοδος	Σχέση αιτίου-αιτιατού
Λεπτομέρειες	Αιτίες + Αποτελέσματα

Διαίρεση

Σκοπός:

Η ανάλυση και διευκρίνιση των μορφών της έννοιας

Θεματική Περίοδος	Διαιρετέα έννοια + μέλη της διαίρεσης/μορφές
Λεπτομέρειες	Διασαφήσεις για κάθε μορφή της έννοιας

Αναλογία

Σκοπός:

Η επεξήγηση μιας άγνωστης έννοιας μέσω μιας έννοιας οικείας στον αναγνώστη

Θεματική Περίοδος	Διατύπωση αναλογίας
Λεπτομέρειες	Ομοιότητες των δύο εννοιών

Παραδείγματα

Σκοπός:

Η επεξήγηση ή η τεκμηρίωση

Θεματική Περίοδος	Διατύπωση άποψης
Λεπτομέρειες	Παραδείγματα

Αιτιολόγηση

Σκοπός:

Αιτιολόγηση ή ανασκευή άποψης

Θεματική Περίοδος	Διατύπωση άποψης
Λεπτομέρειες	Επιχειρήματα, τεκμήρια, αυθεντίες

Σύγκριση-Αντίθεση

Σκοπός:

Η ανάδειξη των διαφορών μεταξύ εννοιών των οποίων το περιεχόμενο συγχέεται

Θεματική Περίοδος	Διατύπωση αντίθεσης
Λεπτομέρειες	Διαφορές των δύο εννοιών

Συνδυασμός Μεθόδων

Σκοπός:

Η ανάλυση της θέσης του συγγραφέα με χρήση ποικίλων πληροφοριών

Θεματική Περίοδος	Διατύπωση άποψης
Λεπτομέρειες	Ποικίλες πληροφορίες

